

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

52054

12.

dec. 1895. — Cena 20 kr.

snopičev 1 gld. 80 kr.

KNJIŽNICA
za
MLADINO.

Ustanovila:

„Zaveza slovenskih učiteljskih društev“

Izdajatelj in odgovorni urednik And. Gabršček.

Hudoben tovariš.

Iz srbščine.

Zmrzle solze

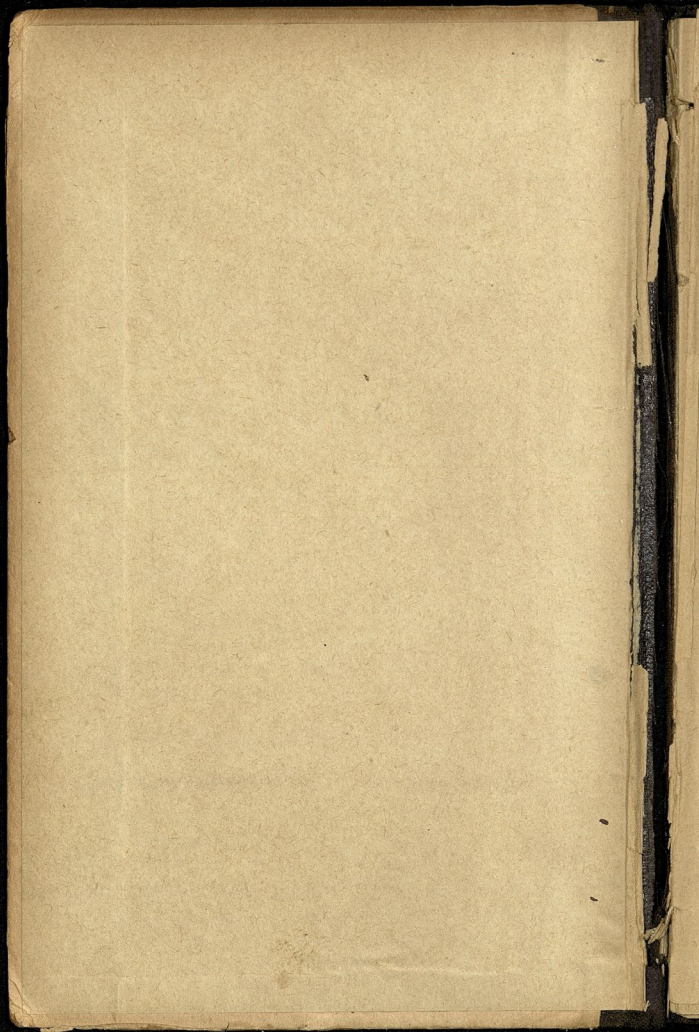
na cvetkahi Marije Antoinette, francoske kraljice.

Iz francoščine.

V GORICI.

Tiska in zalaga „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček.

1895.

~~St. H.~~

CA.
n. 25.

Snopič 12. — V Gorici, 31. decembra 1895. — Cena 20 kr.

Cena naročnikom za 12 snopičev:

1 gld. 80 kr.

Knjižnica za mladino.

USTANOVILA „ZAVEZA SLOVENSКИH UČITELJSКИH DRUŠTEV“

Izdajatelj in odgovorni urednik

Andrej Gabršček.

A/19

Izhaja zadnji dan vsakega meseca v trdo vezanih
snopičih, obsežnih povprečno po 6 pol.

V GORICI

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček

1895.

11/17

Hudoben tovariš.

POVEST ZA MLADINO.

Srbski spisal

PETER DESPOTOVIĆ

Poslovenil S. G.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

1895.

52054

52054

F²C 1058/1952

I.

O poludne je najmirneje v vasi, posebno ko začnejo vladati vroči poletni dnevi. Za jutra je tú pač vse živo, prav tako tudi zvečer; ali ó, poludne je vse kakor zaspano in mrtvo. Ljudjé so po polju in spravljajo pridelke, v vasi se najde le tú in tam kakšen starec ali starka in kako dete, ki še ni za nikako delo. — Poglejmo le v ono srbsko bačko vas (v okolici Novega sada)! Stopimo malo za onim dekletcem, ki je hitelo kakor brez duše v neko malo kočó onde skoro na koncu vasi.

Hiša je res majhna, ali vendar te vabi k sebi. Bela je kakor labod, in okna so jej čista kakor srebro. Pred njo je po srbski

navadi mal vrtič za cvetice. Tú cvete rožica, tú duhti klinček, tú se blesti drugo cvetje.

Nu, stopimo še v hišo. Tudi v kuhinji je vse čisto in lepo urejeno. Cinasto posodje se leskeče oribano ob steni, kakor bi bilo skovano iz samega srebra. Duri v sobo so odprte, in videti je, da tudi znotraj vlada največji red in največja čistôta. Vse, kar vidiš tam, ti kaže največje siromaštvo in bedo, ali ob jednom ti priporoča tudi gospodinjo kot čedno, redno in pridno ženo. V ostalem: saj ni vsa sreča v bogastvu, kakor tudi ni vedno največja nesreča v uboštvu.

Notri je ležala na čisti postelji neka mlada, ali slaba in bolna žena. S težavo se je sklonila malo kvišku, naslonila glavo na roki ter poprašala svoje dete, ki smo ga malo prej videli stopiti v sobo:

«Milica! ali si bila pri stricu Stojku?»

«Bila sem, mati; ali sam se ni še vrnil s polja. Majka Jula pa je rekla, da pride kmalu in da ga takoj pošlje semkaj in tudi sama da pride ž njim».

Uboga mati je vzdihnila na postelji.

«Mati, mati, kaj vzdihujete, kaj vas boli?», vprašala jo je nadalje deklica.

«Kaj da me boli? Oj, ti ubogo dete; niti ne vé, da bode brzo sirota», govorila je bolna mati sama za-se.

Ta žena tú je bila udova, imenovala se je Anka; mali deklici, ki nas je privela sem, pa je bilo ime Milica. Bila jej je jedina hči. Anka je bila še dosti mlada žena, to se jej je moglo videti še zdaj na licu, da-si je bila izmučena in izpita od težke bolezni. Res, bila je uboga; ali spoštovali in cenili so jo vsi, radi njenjega poštenja, blagega značaja in drugih dušnih čednostij. Zgodaj je bila postala udova ter ostala sama z Milko, svojo hčerjo, ki je bila zdaj komaj izpolnila sedem let. Hišica, v kateri ste bivali, ta je bila vse njeno imetje; vendar pa je bilo zadostno, dokler je ni bila zalotila bolezen, ki jo je spravila v posteljo. Uprav zdaj jej je prihajalo slabše in zato je bila poslala svojo Milico po strica Stojka. Ta se je jedini še brigal za njo v onen revnem

stanju, v katerem je bila zdaj. — Slutila je konec svojega življenja, in zato je želela, da bi mogla zapustiti svojo milo jedinico oskrbljeno — pod varstvom kakega starejšega človeka. Pomislite le, kako mati ljubi svojega jedinega otroka, pa pomislite še to, kako jej je težko, ko se loči ž njim, če tudi le za nekaj časa. — Ali včasih se je treba ločiti materi za vedno z onim, ki ga ljubi najbolj od vsega, ločiti se od svojega deteta, ki je še nevedno, neiskušeno, nepre-skrbljeno; ista misel je za njo jako mučna, zelo žalostna. Na svetu je mnogo potij, mnogo stranskih stez, ki so zakrite s cvetjem in človeka mamijo k sebi; in človek lahko zagazi na nje; posebno če nima dobrega voditelja in učitelja, ki ga vodi po stezah življenja. Prave poti so težke in robate; večkrat stane človeka mnogo truda, mnogo muke in trpljenja, predno jih prehodi; ali potem pa pride človek v carstvo večnih čednosti, večnega uživanja in brezkončne sreče.

Mala Milka je bila res še mlada, ali moglo se jej je že poznati, da bode dobra

in pridna deklica, kajti bila je nedolžna in poslušna. Kar koli je mogla podelati, vsega tega se je takoj lotila; iz vsega se je moglo videti, da je v njenem srcu že vsajeno dobro seme in da postane kdaj poštena in krepostna devojka, če jo bode kdo tudi na dalje napravljal na dobro. /O tem se izrazuje Srb prav dobro v svojem pregovoru, ko pravi: Od malega se pozna trn, ki te ubode. «Zgodaj začne žgati, komur je kopriva mati», pravijo naši Slovenci. In to je res tako. Že v prvih letih se vidi na detetu kal, ki zapeljuje v slabo; ali ta se dá še zadušiti z dobrim poukom in dobro, lepo vzgojo in se dá obrniti na dobro. Tudi roža ima svoje trnje, ali vendar se da vzgojiti, da je najlepši in najnežnji cvet v vrtu. Vse je odvisno od dobre izreje, pouka in vodstva.

«Milica! bodi vedno tako dobra», reče jej mati po dolgem molku, «in spominjaj se vedno svojega Boga».

«Oj mama, mama! Zmerom bodom dobra, varovati se čem slabega in moliti Boga». Tako jej je odgovarjala Milica; in ko je

opazila solze v očeh svoje matere, zaplakala je tudi ona.

«Že spet se jočete, mati. Kako bi vam pomagala; ali hočete kaj jesti?»

«Nisem lačna. Daj mi le kupico vode!»

«Žejni ste, o samo recite, vse vam prinesem, samo če morem».

Mati je razhladila svoje ognjene, pekoče ustnice; na to pa je zamižala, ker jo je jel sèn prijemati. Milica pa je šla tedaj na prstih v kuhinjo, da bi se malo okrepčala z jelom in pilom: ker ves dan ni nič okusila, ko je čuvala pri materi. Mati je zdaj spala; ona pa je sédla žalostna na prag ter gledala: kako jej uboga mati v snu drgetá in blazni (zmešano govori).

V tem času je došla stara mati Jula, Stojkova žena. Pozdravila je bolnico in jo jela izpraševati o njenem stanju.

«V tem delavnem času pač ni nikogar doma, sicer bi bila došla semkaj, ali nisem mogla pustiti prazne hiše. Zdaj-zdaj pride tudi Stojko, samo da še uredi v hiši, kar je prav potrebno».

«Ej zdravje, zdravje», vzdihne bolnica. «Kdor je zdrav, ta je tudi srečen, pa naj tudi trpi v največjem uboštvu. Milica, idi malo ven, zdaj se lahko malo sprehodiš po vrtu, saj si tako bila ves dan pri meni».

Milica odide, v tem pa glej — prišel je tudi stric Stojko. Po navadnem pozdravu in popraševanju o bolezni, ki je mučila bolnico, začne govoriti uboga Anka, vzdihnivši:

«Vidim, da ne bom živela več dolgo, morebiti samo še danes, ali samo še kak dan, potem pa je konec z mano».

«Ne boj se» — tolažil jo je tú stric Stojko. «Bog je dober, pomagal ti bo, še ozdraviš, samo obupávati ne».

«Mojega zdravja ni več in ga ne bo. Poklicala sem vaju le za to, da bi prišla sem, da uredim za svojo jedinico, da potem vsaj mirneje umrjem. Tú v vasi sem sama brez očeta in matere in brez drugih svojih sorodnikov; samo nekaj dobrih prijateljev imam, ki sem si jih pridobila s pridnim delom. No, mej vsemi sta vidva jedina, ki me nista zapustila niti zdaj, ko sem prišla v

to nadlogo in stisko. Zahvaljujem vaju za ljubezen, ki sta mi jo skazala v moji bolezni. Vam, mati, pa poljubljam roko, ker ste kot rodna mati več nočij prečevali pri moji postelji: Bog na nebu naj vas plača za vse to. Zdaj imam pa še neko prošnjo do vaju, ki mi je — upam — ne odklonita».

«Samo povej, kakšna je ta!»

«Samo jedno breme mi stiska materinsko srcé, in to je prihodnost mojega jediniga otroka, moje Milice. Ona je šele slabo dete in po moji smrti ostane na svetu brez očeta in matere, prepuščena sama sebi. Prosim vaju, rotim vaju pri živem Bogu: bodita jej vidva oče in mati, vzemita jo v svojo hišo in pod svojo streho, da odraste pod vajino obrambo in nadzorstvom, dokler ne bo toliko močna, da bode mogla sama stopiti v svet».

«Tega ni treba toliko prositi», reče ginjeno stric Stojko. «Ali pravim ti — ne obupajva: Bog je dober, kmalu se postaviš zopet na noge».

«Ne, stric Stojko, ne govorite tako! Obljubite mi le, da mi izpolnite prošnjo!»

«To ti rad obétam; vedno se radujem, ko morem izvršiti tako lepo kristijansko dolžnost».

«Nu, zdaj lahko mirno umrjem, samo prosim vaju; navajajta jo vedno na dobro; poslušna je, rada vaju bode slušala».

V tem pride še Milica v sobo. Mati jej reče še enkrat, naj bode dobra, naj se varuje hudega, naj zaupa na Boga, in da naj dela vedno le to, kar jej ukažeta stric Stojko in mati Julia.

Milica poljubi materi in stricu Stojku roko in reče:

«Vedno bom delala tako, kakor mi porečete».

Razgovor se je nadaljeval še nekaj časa. Nu, kmalu se je jelo Anki še bolj hujšati. Poslali so še po svečenika, in po noči je Anka izdihnila svojo dušo.

Stric Stojko jo je dal spodobno pokopati; potem pa je odvedel globoko užaljeno Milico v svojo hišo, kjer jej je hotel biti kakor pravi oče.

II.

Stric Stojko ni bil tako učen mož, da bi ga bili zbok tega daleč poznali v njegovi okolici, a tudi ni bil velik gospod, da bi ga bili morali vsi spoštovati radi tega. Ali vendar ni bilo nijedne duše v njegovi vasi in v okolici, ki bi ne bila znala kaj lepega pripovedati o njem. Vsakdo ga je imel rad, vsakdo ga je spoštoval, ker je bil daleč poznan zaradi svoje poštenosti in svoje dobrotljivosti. Res, on sam ni bil siromak, dà, mogel se je šteti celó mej najbogatejše v tej vasi; ali bili so tudi mnogo bogateji od njega v vasi, in vendar niso bili niti znani, niti toliko spoštovani. Nekateri so utrgovali plačo ubogim najemnikom, katero so ti zaslužili v potu svojega obraza; bili so poznani kot trdi in neznosni ljudjé, ki bi se morali studiti vsemu svetu. Nu pa, če sem to rekel, to nikar ne mislite, da je naš stric Stojko bil zapravljivec, da je gostil vsakega po vrsti, ali da je razmetaval svoje imetje. Ne! Bil

je tudi varčen, če tudi ni znal skopariti. Bil je radodaren, gostoljuben, kjer je to trebalo; ali v vsem je imel svojo mero. Lenuhe in mlade berače je zelo mrzil kakor vsak razumen človek, ki takih ljudij nikdar ne more trpeti. Takim bi ne bil dal za ves svet kosa kruha ali kakega novca. Ménil je namreč, da bi s tem zelo grešil, da bi jih s svojo milostinjo še bolj napeljal v lenobo — ta gnjusni greh. O, to mu more vsak potrditi, kajti oni, ki dá lenuhu prvi kos kruha, ta mu pokaže pot, ki vodi v brezdno največje pregrehe, ta ga paha v grozno brezno, iz katerega zijá sama sramota!

Milostinjo deliti — to je dolžnost vsakega pravega kristijana; ali deliti jo mladim prosjakom (beračem) — to pomeni: vlivati olje v ogenj; pomeni: še bolj lomiti in zvižati izvito nogo, na koji kdo hráma, in tako peháti nesrečnike v še večjo nesrečo. Stric Stojko je bil take pameti, in zato so taki mladi potepuhi bežali od njega, ker so se ga bali kot živega ognja. (Le žal! da stric Stojko ni imel onega bistrega očesa, da bi

bil na prvi pogled pregledal človeško dušo in jo presodil skozi in skozi. Nu, se ve; tega daru ni prejel vsak človek).

Pogrešil sem torej malo prej, ko sem dejal: da so našega strica Stojka ljubili in spoštovali vsi veščani in okoličani. Ne, vsi potepuhi so ga sovražili in vpili na vsa usta proti dobremu stricu Stojku. Ali nikdo jih ni poslušal, in noben poštenjak se ni oziral na nje. Resnica je sveta; sije kot solnce, ki se blešči na nebu. In da-si ga včasih zagrne oblak, pa za nekaj časa se zopet zasveti. Laž pa je tako gnjusna, da se niti opisati ne more. In če tudi si je kdo z lažmi pomagal po svetu, končal je vendar vselej sramotno. Po pravici so rekali naši stari: «Laž ima plitko dno. Laž ima kratke noge». Nikdo ni prišel daleč po njih.

«Lenoba je mati vseh zlegov», ta stara prislovica je sicer kratka, vendar pa ima mnogo naukov v sebi; in trebalo bi, da bi bila zapisana vsakemu človeku v srcé; in vsak dober otrok bi se moral bati te pregrehe, ki je že toliko ljudém pogubila dušo

in telo. Laž, tatvina in potem tudi druge ostudne pregrehe izvirajo največ iz lenobe, in tako človeka le sramoté in ubijajo. Za to se mi ne zdi bolj grešnega, nego videti leno dete : ker iz tega morem že naprej soditi, da ne bo nikdar kaj prida človek iz njega.

Še nekaj moram povedati o našem stricu Stojku. Bil je že dosti star mož. V svojem življenju je dočakal mnogo žalostnih dni; ali največja žalost ga je bila zadéla pred tremi leti, ko mu je bil umrl jedini sin Branko. To je bil strahovit udarec za njegovo staro srcé. No, v tej žalosti se je tolažil jedino s svojim vnukom, ki mu ga je zapustil njegov sin za seboj. Bil je to lep deček, ki mu je zdaj teklo sedmo leto, zval se je Miloje*). To ime si je bil izprosil sam ded ob krstu, ker ta mu je bil najljubši čas v njegovem življenju. Miloje je odrastel pri dedu in stari materi, ker se je njegova mati takoj po očetovi smrti poročila v drugo hišo. Držali so ga, kakor kapljo vode na dlani, in ga negovali ter razvajali; ne čudite

*) Sv. Amatus.

se torej, da je bil razmazan, kar pač ni najbolje za deco.

No, poleg vsega tega more se vendar reči, da ni bil hudoben deček; imel je dušo sprejemljivo za vse. Če bi ga bili dobro vzgojili, če bi bil imel vedno dobro društvo, postal bi bil lahko dober človek. Ali prav tako lahko in še lože je bilo slabemu drugu, da ga je mogel obrniti na slabo stran. Zato pa je bilo potrebno, dobro paziti nanj in zbirati skrbno mu društvo, s katerim naj bi se bil družil. Trebalo je skrbeti, da bi bili dobri in vzgledni vsi, ki so prihajali ž njim v dotiko. Na to bi bila morala dobro paziti njegov ded in babica. Ali to se — žal — ni zgodilo, kakor bomo pozneje slišali.

Stojko je bil zelo priden in dober gospodar, — to se je moglo videti že pri njegovi hiši. Saj se lahko pozna že iz zunanosti hiše, kak gospodar vlada v njej. Njegova hiša je bila čista zunaj in znotraj, lepo pobeljena in dobro opravljena; vse je bilo v redu v njej, kakor v panju. Res je, da je treba v tem mnogo pripisati tudi na

račun gospodinje ; ali mož je gospodar, glava v hiši. Nu, da ste ga le videli, kako se je srdil, kader je zapazil kak nered v hiši, ko je videl, da mu mladi lenuhajo in čas zapravljajo. Čudili se bodete, ko izveste, da je bil poleg vse svoje dobrote tudi — strog. Ali — to je že tako na svetu ; pridnemu človeku ni nič bolj neznosno nego lenoba. Prav pravijo ljudje, da je odvisna vsa hiša od gospodarja. Če torej čuješ gospodarja, da ti žalosten toži, da mu gre hiša navzdol in da mu propada, moreš mu reči naravnost v oči : «E, riba smrdi pri glavi!»

Nu, naš stric Stojko je bil pravi gospodar, na katerega je gledala vsa vas. Dvorišče mu je bilo prostrano in čisto, na njem se je zelenela trava, in živina se je podila po njej, da jo je bilo milina le pogledati. Nu, pa dalje : pogledajte mu vrt, v vsej vasi ne najdete lepšega. Njive, vinogradi, vse je bilo zelo lepo urejeno. Videli ste torej, kaki ljudje so bili to : naš stric Stojko in naša Jula. Vse se je moglo pohvaliti pri njiju — samo ne pretirana ljubezen do

svojega vnuka, kateremu sta delala vse po njegovi volji.

Milka je bila v tej hiši kakor v hiši svoje rodne matere; hodila je v šolo in napredovala v naukih in pa v čednostih. Miloje bi bil imel lep vzgled na njej; ali ni se hotel ozirati na njo. Tudi on je hodil v šolo; ali učil se je zelo slabo, če tudi je morda imel dar za učenje. Ker je bil namreč razmazan in razvajen, štel je vsak učiteljev opomin kot žaljenje. Poleg tega je dobil še slabega tovariša, in že zdaj sta se njegov ded in babica več srdila ž njim nego se radovala. Ta njegov drug se je imenoval Vid; in o tem nam je zdaj govoriti.

III.

Tam malo dalje od Stojkove hiše, bliže na kraju vasi, je bila jedna manjša hiša. Bila je sajasta in nepobeljena, omet jej je bil spade! z zida, streha je puščala, dimnik se je bil nagnil, — mislil bi: samo še jeden

vihar, pa ti odnese i hiše i vse, kar je na njej in v njej. Ali koliko viharjev je že zdržala ta hiša! In kakor bi jo bil vzel sam nečisti pod svoje varstvo — nič jej ni bilo do zdaj. Po tem morete soditi že naprej, kdo je gospodar v njej. Bil je to lenuh, ki je raje gladen sedel brez dela, nego bi se bil poprijel dela. Vse svoje imetje je bil zapravil z gostijami in popivanjem, od vsega mu je ostala samo ta hiša. Pa tudi njegovo poštenje je bilo slabo, ker so ga zalotili večkrat pri kaki manjši tatvini. In radi tega je presedel že nekaj časa v zaporu.

Ta hiša je bila po dnevu zeló mirna. Njen gospodar je navadno spal po dnevu, po noči pa je blodil okrog.

Njegova žena je bila branjevka, in tudi ta je bila na slabem glasu. Ves dan je prebila sedé poleg svojega jerbasa; prodajala je navadno različno sadje. Ali to jej ni bilo glavno opravilo, nego to, da je poizvedovala od slug, služkinj in drugih mlajših, kaj se godi pri njih doma. In tako je vedela vse, kaj se godi po boljših hišah v vasi. Zakaj

neki? Gotovo ne iz dobrega namena. Ali o tem pozneje.

Glejte, taka sta bila oče in mati našega Vida. On sam je bil malo starejši od Miloja. Bil je zvijačen in hinavski. Pred svetom se je znal kazati kakor kak mal svetnik; ali v resnici je bil deček pokvarjene duše. In temu se pač ni treba nič čuditi; saj je videl vsak dan le slabe vzglede pri očetu in materi. In vse te hudobije, ki so mu bile že tako rekoč vrojene, znal je prikrivati v sebi. In tako je bil še nevarnejši nego očiten hudodelnik, katerega se vsakdo boji in ogiba, zato ker ga dobro pozna. Ta deček je napredoval toliko v pretvarjanju in zvijačnosti, da se mu je moral človek kar čuditi. Na ulici je hodil tako spodobno pristojno, kakor kak najbolj omikan deček; pred vsakim se je znal kazati takó uljudnega, tako blagega, da se je moral človeku priljubiti; deco pa, in to posebno malo, umel je tako privezati na se s svojim zvijačnim vedenjem, da so se morali temu večkrat vsi kar čuditi. Ali ko se je nahajal mej svojimi vrstniki — po-

tepuhi, tedaj pa se je znal vsega domisliti; in slušal je lačen in žejen, ko so pripovedovali kaj o tatvini, ropu in drugih hudobijah. In kar prsi so se mu nadimale (vzdigovali) od miline, kar režal se od smeha pri teh pripovedkah (kar bi bil poslušal kak drug otrok le z največjim strahom).

Nu, poglejmo še društvo, v katerem je odrastel Vid.

Bilo je na večer. Njegova mati se je bila povrnila domov, in da-si ni zaslužila ves dan nili pet novcev, vendar je napravljala dobro večerjo. Oče mu je odšel zjutraj v neko hišo, kjer so se zbirali tudi drugi dninarji, da bi jih kje vzeli na dnino. Ali on je bil najdražji od vseh, in uprav zanj ni maral nikdo. Poznali so ga namreč vsi kot lenuha: in vsak je tudi vedel, da je izmeje onih ljudij, ki imajo dolge prste. In za to so se ga še bolj ogibali. Tudi danes se je bil šel ponujati; ker ga pa niso bili najeli, vrnil se je domov in se vlegel, da bi se malo naspal. Popoludne je bil šel k nekemu znanemu postopaču na razgovor pod murvo,

potem pa v krčmo, od koder se je vrnil še le zvečer domov. In tú je sedel pred hišo in pušil (kadir) svojo lulo (pipo). Čakal je svoje drugove, dočim se je kuhala večerja v kuhinji. Mali Vid se je tudi še le zdaj povrnil od nekod iz vasi. (In tako je bilo vsak dan v tej hiši).

Bilo je že precej pozno v noč. Trudni delalci so bili legli že vsi k mirnemu počitku, le v Vidovi hiši ne. Tu najdemo Vidovega očeta v družbi treh tovarišev. Bili so to črni in od pijače zabuhli ljudje. Že na pogled se je moglo poznati, da so to trdovratni grešniki, ki so storili silno veliko zlega. Ne vemo, odkod so, pa niti nočemo prašati jih. Stopimo noter. Večerja je na mizi, tú je tudi pijača, razume se, da vino: kajti taki potepuhi so po večjem udani pijanstvu. Vsi sedé pri večerji in se razgovarjajo o tatvini, tatovih, prevari (goljufiji) in drugih hudobijah, česar nočemo niti poslušati ne. Dogovarjajo se, kje mislijo kaj ukrasti, in v tem jim največ pomaga Vidova mati s svojim svetom, saj ona vé vse: kako

je urejeno v kaki hiši in kaj je dobiti v njej.

Vid posluša gladen in žejen te razgovore, in prsi se mu vzdigujejo, ko čuje pripovedovati o kaki hudobiji. Ali je torej čudo, da je bil pokvarjen, da ni hotel in ni želel nikomur dobrega, pa niti samemu sebi ne? Ni čudo, da je bil tako zvijačen in hinavski: Povej mi, s kom občuješ, in povem ti, kdo si!

IV.

Stric Stojko je pošiljal Miloja in Milico v šolo, da bi se tam kaj naučila in se vzgajila. Tudi Vid je hodil v šolo, in bil je tam pri prvih, ker mu je bil dal Bog lepe zmožnosti za učenje. Samo škoda, da se je bil že pogreznil v slabosti in greh.

Milica je tudi bila nadarjena deklica; in ker je poleg tega imela vedno v spominu dober svèt svoje rajne matere, jemala si je k srcu dobre nauke, ki sta jih jej dajala učitelj in duhovnik. Bila je vsak dan prid-

nejša tako, da sta jo gospod učitelj in vero-
učitelj odlikovala izmej vse dece in stavljala
vsem za vzgled.

Miloje pa je bil zelo razmazan deček
(kakor smo že čuli); in zatorej mu šolski
red že sam ob sebi ni ugajal. Hodil je v
šolo; ali ni se hotel ozirati na Milico, ni se
hotel učiti niti se vesti primerno in dobro.
In to je bila že prva žalost za našega strica
Stojka in babico Julo.

Tako sta hodila oba v šolo do dva-
najstega leta; potem pa, ko sta to dovršila,
ostala sta doma.

Milica je bila priljubljena v celi vasi;
vsak jo je rad imel, če tudi je bila sirota
— brez očeta in brez matere. Miloja pa ni
mogel trpeti nikdo v vasi zaradi njegove
razuzdanosti in brezobraznosti, dasi mu je
bil ded mej najbogatejšimi v vasi, in če tudi
so gospodarja samega do zdaj spoštovali in
ljubili vsi ljudjé, stari in mladi, in ga za to
volili več let zaporedoma za župana. Miloja
so vsi le mrzili. Vsi so ukazovali svoji deci,
naj se ne druží ž njim. Samo jeden se je

še bratil ž njim, to je bil vam že poznani Vid ; in uprav ta ga je še bolj pokvaril.

Milica je bila na radost stricu Stojku, Miloje ga je pa le žalil.

Ko sta dovršila šolo, šla je Milica najprej k gospodu veroučitelju, da bi se mu zahvalila za trud, kateri je imel ž njo v podučevanju verskih resnic. Sprejel jo je lepo, vedel jo v cerkev, pokazal jej sveti krstilnik in jej dejal :

«Glej, tú na tem mestu si bila krščena, tú se je kumica na mestu tebe odrekla „mamonu“, to se pravi : vsem slabim delom in njihovim nasledkom, in postala si kristijanka. In če se bodeš vedla, kakor zapovedujejo božje zapovedi (katerih si se tudi učila) : srečna bodeš in zveličana ; in podeovala bodeš večno srečo, ki jo je odločil Bog svojim vérnim že pri stvarjenju sveta. Do zdaj si bila pod mojim varstvom, pod mojim nadzorstvom. Bila si vedno dobra, in slušala si zmerom moj nauk ; do zdaj si se vedla zmerom, kakor sem te učil in ti svetoval. Bodi tudi v prihodnje tako dobra in

pridna in ne pozabi nikdar dobrih svetov, ki sem ti jih dajal kot služabnik in oznovalec božje volje. Spominjaj se vedno, pri vsakem svojem delu in opraviu tega svetega krstilnika, pa bodeš vedno hodila po pravem, desnem potu v življenju. Naj ti bode duša vedno kakor nekak vrt, poln lepega cvétja, to je: polna lepih čednostij. Nedolžnost, pobožnost in ljubezen do sv. cerkve in svojega naroda, to so vrline, ki posebno lepo krasijo dušo vsake prave kristijanske in srbske deklice. Te vrline gôji v svoji duši, pa bodeš vedno srečna. Jaz pa ti hočem ostati tudi v prihodnje svetovalec in duhovni oče, samo, ako me bodeš hotela slušati».

Ona poljubi roko duhovnemu očetu ter mu obeča, da hoče vedno imeti v spominu njegove svete. Potem jo odvede zopet iz cerkve v svojo hišo. Tam vzame iz miznice lep, v svilo vezan molitvenik, v kateri je bil napisal lepo pesmico v vodilo, kako naj vedno misli in dela, da bo srečna na tem in onem svetu.

«Ta molitvenik ti darujem, ker si bila vedno pridna in poslušna. Rada prihajaj v cerkev in moli iz njega v cerkvi Boga; in tako tudi doma».

Milica mu je zopet poljubila roko. In spet je jel govoriti :

«Ob nedeljah in praznikih, ko boš imela čas, in bi rada kaj brala, pridi k meni in poprašaj, najdem ti že kaj lepega za branje».

Milica se mu lepo zahvali; na to odide še enkrat k gospodu učitelju, ki jo lepo in veselo sprejme in jej reče :

«Bodi vedno pridna, kakor si bila do zdaj, pa bodeš tudi srečna in blagoslovljena. Potem se bomo lahko ponašali s teboj, jaz in tvoji redniki in vsi pošteni ljudje». — Podari jej knjigo «Nova zaveza», da bi se še nadalje učila iz nje nauk o veri in npravnosti (lepem vedenju).

Tako je storila dobra Milica.

Miloj pa vse drugače. Že ob času svojega šolanja se je bil združil z Vidom, ki se ga tako tesno oklenil, da je delal vse, kar mu je oni svetoval. Cenil je Vida bolj nego

ves svet, in njemu na ljubo bi bil ugrešil vse drugo, tako zelo se mu je bil oni prikupil.

Vid — zvijačen potepuh, gledal je vedno, kako bi ga mogel rabiti kot svoje orodje. Če se je hotel maščevati nad kom, nadražil je vselej Miloja za to. In tako je imel ves svet Milojo za malopridneža in surovega, dečka. O Vidu pa so vsi le dobro sodili; in vsi so se čudili, kako je mogel priti tako dober in zgleden otrok od tako nevrednih roditeljev. Ali kača je vedno bolj nevarna, kadar je skrita pod cvetjem. Cvetje te vabi k sebi, in jedva si stegnil svojo roko, da ga utrgaš, že se ti je obvila kača okoli roke, že te je pičila. In če ti ne prihité za časa na pomoč, izgubljen si. Tak vam je tudi zvijačni malopridnež. Varljiv je: slišal bodeš mnogo lepih obljub od njega; ali to je le za to, da te prej pahne v jamo hudobije.

Vid je odšel skrivaj k duhovniku in učitelju, da Miloje tega niti vedel ni. In zahvalil se jima je za trud, ki sta ga imela za njegovo izučenje. Miloju pa je rekel: naj

tega nikar ne stori. Še več, nagovarjal ga je celó, naj se maščuje nad učiteljem in nad svečenikom, ker sta ga večkrat grajala in karala zarad storjenih slabih del. In Miloje je to odobraval in se ravnal po tem.

Ko so bili dokončali šolo, rekla sta jim učitelj in duhovnik: naj hodijo ob nedeljah in praznikih v cerkev. In učitelj je še pozival vsakega, ki bi hotel, naj mu pride včasih v hišo na večer, da ga bo še dolgo učil koristnih znanostij. Svetovala sta jim, naj bodo tudi v bodoče s svojim lepim vedenjem vzgled onim otrokom, ki niso bili tako srečni, da bi bili mogli hoditi v šolo. In priporočevala sta vsem, naj bi hodili še v nedeljsko šolo, kjer bodo dobivali — poleg drugega — lepe knjige za branje, da se nauče še več takega, kar je lepo in koristno.

A Vid je nagovoril Miloja, naj nič ne sluša v tej reči in naj se véde povsod prosto, kakor ga je volja. In res: Miloje se je vedel popolnem razbrzdano in nepristojno — bodisi v cerkvi, na ulici, ali na kakem drugem mestu.

Gospoda učitelja in duhovnika je srečal že večkrat. In vedel se je na nepristojen način proti njima ter upil grde besede za njima. Vsi starejši ljudje so ga grajali in svarili radi tega. A kaj — tudi njim ni dal nikdar mirú. Na to ga je nagovarjal njegov hudobni tovariš Vid. In po njem je Miloje najslabši otrok v vsej vasi; vsakdo ga je mrzil.

*Pregovor
V.
Naš narodni*

Naš narodni pregovor pravi: «Z loncem hodimo po vodo dotlej, dokler se ne ubije». In tako je tudi z vsakim malopridnežem. Vidova oče in mati sta se toliko časa pečala s slabim ničvrednim društvom, dokler se nista ujela sama. Ujeli so bili namreč društvo, s katerim sta bila v zvezi. In zaprli so tudi nju ter obsodili na več let ječe.

Tako je ostal Vid sam, in moral je zdaj sam skrbeti za-se. Res, da ga je to malo presunilo in pobilo; in že je mislil skleniti, da se poboljša. Ali stara navada

je železna srajca: težko je naučiti se, a še desetkrat težje je, odvaditi se česa. Bil se je že naučil slabega življenja, malopridnih mislij in del; in zato je kmalu pozabil vse, kar mu je malo prej hodilo na um.

Rokodelstvo ga ni mikalo; in zato si je umislil, da si poišče pribežališča v kaki hiši. In najprej mu je pala v oči hiša strica Stojka. Tú — si je mislil — mi pojde tudi Miloje „na roko“.

Stric Stojko ga s prva ni hotel sprejeti v svojo hišo; ali naposled ga je vendarle vzel, ko se je bil Miloje prav krepko potegnil zanj. Tako je došel Vid v hišo strica Stojka in je postal Milojev vsakdanji tovariš.

Nič ni bolj nevarnega za človeka nego to: če ima slabega tovariša. Človeku je že urojeno, da pové svojemu tovarišu vse; to, kar ga stiska in to, kar ga veseli. Ali težko je najti tako zvestega tovariša, da bi se mogel človek pobratiti z njim in deliti z njim vse — dobro in slabo.

Kako se razveseli srce vsakemu Srbu, ko se spomni onih treh velikih srbskih po-

bratimov, treh junakov kosovskih: Miloša, Milana in Ivana, katere je narod opeval v toliko narodnih pesmih. Padli so skupno in dali življenje drug za drugega. Ali to so redki slučaji. Koliko grdih in zvijačnih tovarišev bi mogli navesti — nasproti temu! Slab tovariš je torej nekaj prav nevarnega na svetu. Jedno gnjilo jabolko pokvari tisoč zdravih, ali samo pa se ne popravi pri njih. Tako je tudi s hudobnim človekom. Slab človek vedno prej pokvari deset dobrih nego bi deseterica poboljšala jednega. In čim te kdo opazi v družbi s slabim človekom, takoj pokaže s prstom na te in ti poreče v obraz: S komer se družiš, takšen si tudi sam! To je prav znana reč. Zató se je treba čuvati malopridnih tovarišev, ker ti te najlože okužijo in omažejo s svojim nečistim duhom. Kdor se peča s smolo, se osmoli, a kdor se druží s hudobneži, postane jim jednak. Nu, to je pač prav naravno.

Potuhnjeni Vid je Miloja v enem letu popolnem pokvaril, tako, da je že sam stric Stojko jel zgubljeni v vasi oni dober glas, ki

ga je imel do tedaj. Posebno ga je peklo v srcu, ko ga ono leto niti za župana niso bili izbrali, za kojega je bil izbran že toliko let zapored. To je bil velik udarec za našega strica Stojka, česar se pač nikdar ni nadejal.

Morda porečete, da ni lepo, če je bil tako častiželjen. Ali ne, naš Stojko ni bil nikdar častiželjen, njemu ni bilo nikdar za to, da bode prvak ali župan v vasi. Samo to ga je bolelo, da nimajo do njega več onega starega, nekdanjega zaupanja, ki ga je do zdaj vedno užival. Premišljeval je, ali ni morda koga razžalil, ali mu storil morda kako krivico, ali kaj drugega slabega. Premišljeval je, ali zastonj, ker si ni imel nič očitati sebi, ali svoji vesti. Rad bi bil povrnil — kakor Cahej v sv. evangeliju — vsakemu trikrat več nego je bil storil škode; rad bi bil prosil odpuščenja vsakega, ki ga je morda — nehoté razžalil: Ali zdelo se mu je, da si nima ničesar očitati.

No, da-si se je zdel čist samemu sebi, vendar si je imel mnogo očitati, posebno

kar se tiče vzgoje svojega vnuka. Vedel je, da je zelo grešil, ker ga je razvajal s početka zaradi svoje pretirane ljubezni, in ker sedaj nima več toliko moči, da bi mu stopil na pot, in da je zaradi njegove krivde postal tako malopriden.

Če bi bil le jedno besedo povedal o tem učitelju ali duhovniku, povedala bi mu bila ta marsikaj, kar bi mu bilo še bolj vznemirilo njegovo staro dušo.

Duhovnik se je pritoževal večkrat mej starešinami, kako ga je čestokrat razžalil Stojkov Miloje s svojim neomikanim ponašanjem. Pozneje pa se je tudi marsikak domačin v vasi pritožil proti Miloju: Tega, da je zasmehoval, ker je siromak, onega, da je oponašal, ker je star in zgrban, onemu, da je enkrat natepel sina, pa zopet potrl posodo deklici. Stric Stojko se je res srdil, kadar so se kaj pritoževali proti njemu, ali toliko krepak ni bil, da bi bil ostro posvaril svojega jedinca in ga obrnil na boljši pot. In še to je bilo, da so napisali Miloju tudi ono na njegov „račun“, kar je bil Vid

skrivši storil. In tako mu je bila „knjiga hudobij“ že prav polna in vsa popisana.

Še jeden slučaj naj navedem, kar je staremu stricu Stojku popolnem odvzelo ono nekdanje zaupanje mej ljudmi.

Vid je navadno vozaril, ker ga je bil stric Stojko uprav za to najel, da mu bode za kočijaža. Čudno! Nu, kadar je bilo treba iti kam, pridružil se mu je vedno tudi Miloje. Ta je vzel vojke (vajeti) v svoje roke, in prišla sta navadno domov ali s prelomljenim ojesom, ali kako drugače — samo da prav ni bilo. Stari stric Stojko je karal Vida: ali ta se je vedno izgovarjal na Miloja. Stric Stojko je sicer vedno svetoval vnuku; naj bode pozoren pri vsaki reči, naj ne vozi prenaglo. Ali Miloje je delal kakor tudi drugi hudobni otroci: skozi jedno uho noter, skozi drugo vèn!

Nekdaj sta se vozila nekam Vid in Miloje. Pred njima je šel drug voz iz druge gospodarske hiše; vozil je jeden njih vrstnikov (tovarišev). Vid reče Miloju, da so konji v sprednjem vozu bolji tekalci nego njegovi.

Ta se razsrđi na to; in hotel je pokazati, da to ni res! Ošine torej svoje konje, da bi pretekel prvega voznika; ali oni je zopet storil uprav tako. Lahko si mislite, kako je to šlo. Miloje je bil kakor iz uma, in šibal je v enomer svoje konje. In ko se je prejšnji voznik hotel nekoliko ustaviti, ker je bil vendar pametnejši od njega — napeljal je kar nanj ter mu prevrnil voz. In kmalu bi bil padel sam mej konje, če bi ga ne bil zadržal Vid in ne bi vzel vajetij v svoje roke. Pri tem se konji splašijo in nista jih mogla več zadržati, dokler se sami niso ustavili. S tem sta bila napravila veliko škodo: Svojemu tovarišu sta polomila voz, pohabila nekega otroka, ki se ni mogel hitro uganiti in kaj vem še, kaj je tú vsega bilo. Vsa krivda je pala na Miloja, ker se je znal Vid tudi zdaj dobro izgovoriti pred stricem Stojkom. Stric Stojko je res vse to z novci popravil in poravnal; ali svet se ni hotel zadovoljiti s tem. Vsi so hoteli, da bi se dalo Miloja malo zapreti, da bi se kaj spametil in poboljšal. Ali kako bi bil stric Stojko to

dopustil, da bi se to zgodilo njegovemu vnuku! Ne, rajši bi bil dal vse svoje imetje.

In tako je ubogi stric Stojko prvi moral pokušati sad svoje slabe vzgoje, ker je tako pretirano ljubil svojega vnuka.

VI.

Za Milico so nastali zdaj še hujši dnevi v hiši strica Stojka. Res, da sta jo rada imela stric Stojko in mati Jula; ali Miloje in Vid sta jo sovražila. Bila jima je trn v peti, ker jima je bila na poti v marsikateri reči, posebno je bil Vid na njo hud, ker so jo imeli vsi radi v hiši — razen njiju dveh, njega pa so že davno poznali kot zvijačnega in pokvarjenega dečka. In že davno bi ga bili spravili iz hiše, če bi se ne bil Miloje vedno potegoval zanj; le zato je ostal še dalje v hiši. Stara dva sta imela rada svojega vnuka in zato mu nista hotela kvariti njegove radosti. Uboga človeka! Če sta bila pomislila, da mu toliko škodujeta

s tem, da mu vse dovoljujeta, gotovo bi se bila vedla drugače proti njemu.

Milica je bila zelo pridna, pametna in pazljiva deklica; pred njenimi očmi se je moglo redko kaj skriti v hiši. Vid in Miloje sta n. pr. že pušila; rada bi bila šla včasih tudi v krčmo na kako kupico piva ali vina. Ali stric Stojko ni dajal novcev za to. Trebalo jih je torej dobiti od druge strani. Hiša strica Stojka je bila polna vsega; za to se ni poznalo tako hitro, če sta vzela zdaj kako kokoš, pozneje pa tudi kaj od kake druge živali. Ali Milica je vendar to brzo zapazila. Zató je sklenila, da podvoji svojo pazljivost, da tako pride na sled tej tatvini. In res, ni jej bilo treba dolgo mučiti se. Nekega večera vzela sta jagnje iz hleva in ga dala nekemu malopridnemu človeku, s katerim je bil Vid v zvezi. Drugega dne sta pa prijela pastirja; češ, da ga je izgubil. A siromak niti sam ni znal, kako je to bilo. Saj je vendar še prejšnji večer preštel vso čedo, in tedaj je bilo še vse v redu. V tem pa stopi Milica vmes in naznani te hišne

tatove. Poleg tega pa je odkrila še to stricu Stojku: da je že davno opazovala, da v hiši karbodi zmanjkuje, da je zaradi tega jela še bolj paziti na vse, in da ju je sinoči zasačila pri tem delu. Stric Stojko se je razsrdil in takoj zapodil Vida od hiše, ker ni mogel gledati mladih tatov in malopridnikov, če jih je res spoznal kot take. Miloja pa je hudo posvaril in sklenil, da ga hoče držati od zdaj toliko bolj ostro v redu. — Žal! da je to trajalo le malo časa; kajti že drugega dne se je skesal. In pustil ga je spet, naj dela po svoji volji.

Vid pa ni mogel najti nikjer službe. Nu, pa saj ga zdaj tudi ni mikalo, da bi si bil poiskal službe. Odšel je na svoj dom in tam je živel nekaj časa od onega, kar je bil zaslužil pri stricu Stojku. Poslednji je branil svojemu vnuku, da se ne sme več družiti z Vidom. Ali Miloje je slabo pazil na to; in shajal se je še vedno vsak dan ž njim, če ne očitno, pa skrivaj.

Vid je premišljeval, kako bi se zopet vtihotapil v hišo strica Stojka. Ali vedel je,

da se mu to ne posreči, dokler bo onde Milica. Sicer bi se bilo dalo tako še živeti, kakor do zdaj; saj mu je Miloje vedno donášal kaj od hiše, mogel bi se torej tako izdrževati. Ali Milica je bila zelo pazljiva deklica — kakor smo videli — in torej Miloje ni mogel odnesti nič od hiše brez njenega vedenja. Trebalo je torej za njegov namen, da odpravi Milico na kak način od hiše. Ali ta je bila priljubljena v hiši strica Stojka, in vedel je dobro, da tega ne izvrši s prostimi spletkarijami. Trebalo mu je, da splete zelo spretno svojo mrežo, da ujame v njo svoj plen, t. j. sovraženo Milico. Nu, saj podlemu in zvijačnemu srcu (ki je bilo pokvarjeno, kakor Vidovo) ni bila pretežka nobena reč. Najgroznejše delo je njemu šele ugajalo, samo, da bi dosegel ž njimi svoj grdi namen. Kaj stori torej?

Bilo je že kasno proti jeseni; žito je bilo že spravljeno v žitnice, spravili so tudi že slamo za krmo in za nasteljo, in vse dvorišče je bilo napolnjeno ž njo. Kakor Vid, tako je tudi Miloje sovražil Milico: niti

pogledati je ni mogel. Posebno pa jo je grdo gledal od onega dné, ko ga je ded strogo pokaral radi nje, in odkar so zapodili od hiše Vida, njegovega najmilejšega tovariša. Maščevati se moram za to na kak način nad to pritepenko, mislil si je: «Le pogledjte, kako se suče po mojej hiši». Bil je pripravljen vse storiti, samo da spravi Milico izpred očij. V tem ga je podpiral tudi hudobni Vid.

Nekoč sta se sešla v neki majhni utici. Mrak je bil že legel na zemljo, in mislila sta, da ju nikdo ne vidi in ne sliši, da se moreta torej prosto razgovarjati mej saboj.

«Morava jo spraviti iz hiše», reče Vid.

«Dà, morava», pritrđi mu Miloje. «Samo, kako bi to storila?»

«Kako? to je res težko. Ali naj naju stane še toliko, samo ona mora proč iz tvoje hiše».

«Dà, naj me stane še toliko!»

«Daj mi roko za to», reče Vid. «Izmisli sem si nekaj».

«Tú jo imaš! Samo govori, kako to misliš?»

«V vašem dvorišču je mnogo kôp slame, ali ne?»

«Pa kaj hočeš ž njo», reče Miloje.

«Odnesti jo ne moreva; ali porabiva jo kot sredstvo, da doseževa svoj smoter (namen)».

«Vaše smetišče ni daleč od teh kôp, tjá mečete tudi pepel iz peči in z ognjišča. Vrzi malo slame zvečer na ta pepel in zažgi jo. Slama takoj zagori in vi pridete iz hiše ter jo ugasite; potem pa pade vsa krivda na njo, da bi se bila lahko zgodila velika nesreča zaradi njene krivde (nepazljivosti). Pozneje si pa že izmisliva še kaj drugega, da jo spraviva iz vaše hiše».

«Ognja se sicer bojim, ali vendar hočem storiti vse, da le doseževa ta namen».

«Prav, torej stori tako o prvi priliki».

«Ali pri nas se odnaša pepel še le tretji dan ven; in še tedaj se najprej polije z vodo».

Vid se malo zamisli; na to pa reče:

«Toliko bolje, ker stric tako ljubi red. Ti iznesi pepel takoj prvi dan, potem pa

reci, da je to storila Milica. Mej tem se skrij v sobo, in potem se rešiš vsega suma».

«Dobro», reče Miloje. «Jutri bodo pekli kruh, in jutri storim to».

Večer drugega dné je ostal vaščanom dolgo v spominu. Na gnojišču strica Stojka nastal je mahoma plamen, veter ga je podpihoval, in predno so ljudje to opazili in pritekli, začela je že goreti jedna soba. Plamen je strašno buktél (plapolal), veter je vedno bolj pihal, ogenj se je prijel tudi drugih kôp, zažgal žitnico strica Stojka in zgorela je še sosednja hiša. Tako je nastal strašen požar v vasi.

Hiša strica Stojka sicer ni zgorela, ali pogoreli so vsi sosedi. Mnoge sirote so ostale brez strehe, živeža in obleke. Milica je lomila roke ter se bila na prsa. Stric Stojko se je prvi čas motil s tem, da je skušal druge rešiti. Miloje je trepetal, ali nič ni mogel govoriti, Vid pa se je smejal, ko je pomagal gasiti ogenj.

Prešla je ona strašna, usodna noč; nastopil je drug dan. Stric Stojko pride do-

mov, in prišlo je tudi več starejših ljudij, da bi pregledali, odkod je mogel nastati ta požar. Stopijo na gnojišče. In tú se prepričajo, da je moral veter razpihati pepel, ki je bil tje vržen; in ker je bila slama blizo, užgala se je, in od tod je prišla vsa ta nesreča. Stric Stojko je drgetal od srda. In poklical je Milico pred se ter jej rekel :

«Ti si vzrok vse te nesreče. Pojdi torej kamor moreš, nočem — te — več — videti...»

Ali kako da je tako trepetal, kakor bi ne veroval sam svojemu očesu! Poznal je Milico kot dobro in pridno deklico. Ljubil jo je kot lastno dete, in zato mu je zastajala v grlu ta beseda: «nočem — te — več — videti».

Milica je jokala. Ali kletve in zmerjanja, ki so pa sipali tú zbrani na njo, ni mogla več prenašati. Obrnila se je torej in šla, da bi se mogla vsaj izjokati kje v samoti.

VII.

V človeškem življenju se borijo čednosti in slabosti; navidezna zmaga je zdaj na

jedni, zdaj na drugi strani. Ali prava zmaga je vedno na lepši strani — čednosti. Večkrat je v človeškem življenju nebó oblačno, megla ga pokrije, dnevi so žalostni in mračni; ali spet pride čas, ko solnce milo prisije skozi vse to, in spet se razveseli ves svet. Zlobnost in hudobija podlih duš večkrat dovedeta človeka do tjá, da mora vzklikniti: «Saj ni več pravice tu na svetu, kjer je poštenost vedno preganjana!» — Ali to sploh ni resnica. Resnica vedno premaga laž; nepoštenost mora naposled priti na dan, in potlej se vsakemu studi...

Največja nesreča za človeka na tem svetu je tedaj: ko mu pade na dušo obup — ta težki kamen. To nesrečo pa lože prenaša oni človek, ki si nema ničesar očitati samemu sebi. Ali komur še vest ni čista, kogar mariveč še slaba vest muči: ta je pravi mučenik, ki trpi peklenške muke že tú na tem svetu.

Milica je bila obúpana. Plakanje in javkanje ubogih sirot, ki so ostale zdaj brez vsega — to je bil za njo bič, ki jo je tepel v srcu, da je morala še sama javkati.

Kletve, ki so se usipale na njo — kakor je sama čula — to so bili meči, ki so jej rezali njeno srcé.

«O Bog, ali je mogoče, da sem jaz kriva vsega tega?», popraševala je samo sebe. Misli so jej obstale, vsa je bila potrta, niti zganiti se ni mogla več. Naposled je pâla kar v nezavest, da ni vedela nič več za se. Nekaj časa na to pa se je spet osvestila.

«Ali jaz da sem ubijalka tolike sirotinje? O Bog, ali je to mogoče!»

«Ne, — ti nisi tega storila», šepetal jej je notranji glas.

«Ne, to ni res; jaz nisem nič kriva», upila je zdaj sirota iz vsega grla. «Zdaj se dobro spominjam: Jaz nisem kriva, jaz nisem nesla pepela iz hiše; hvala Bogu — nedolžna sem!»

Zdaj jej je bilo že lože pri srcu, samo še to jo je bolelo, da je uprav na njo prišla taka nesreča. Vest je imela čisto, a dušo srčno, in torej je lože utolažila samo sebe.

«Izgnana sem», mislila je, «ali nedolžna sem in sv. pismo pravi: Blagor jim, ki trpé

preganjanje zaradi pravice, ker takih je nebeško kraljestvo!» Pri teh besedah odpre molitvenik in prebere nekoliko molitvic in one izreke, ki jih jej je bil zapisal gospod svečenik v njo. In v molitvi je našla tolažbo za svoje užaljeno srcé, v onih izrekih pa vodilo za svoje dalnje življenje. Posebno jo je potolažil oni izrek:

Čistega zlatá oskruniti ne more rjá;

Isto tu ti, vedi, o resnici veljá!

In tedaj vstane, pomisli malo, na to pa gre prav srčno k gospodu svečeniku.

«Oče! Vedno sem hodila k vam po svete, vedno sem jih slušala, vedno sem se ravnala po njih. Hvala vam bodi za to. Prišel je čas, da sem izvedela, kaj velja ono: kar sta me učila v šoli vi in pa učitelj. V takem stanju (položaju) more še le človek prav razumeti: kako zeló mu je potreben dober nauk svete božje resnice. Slab glas (sloves) se je raznesel o meni. To je strašno, kader imenujejo koga ubijalca toliko rodbin. Ali moja vest je popolnem čista v tej reči,

nič si nimam očitati. Nedolžna sem — in to mi je dovolj. Saj ste me učili v šoli:

Mnénje ljudsko večkrat je varljivo,
Kar pošteno je, to sodi krivo.
No resnica ne ostane tajna
In pravice zmaga bo sijajna.

To sem si dobro zapomnila. In ker zaupam v to in v božjo pravico, nadejam se, da pride tudi ta reč na dan. Zdaj pa vas prosim, prečastiti gospod, bodite mi svetovalec v nadlogi, v kateri sem zdaj. Svetujte mi, kaj naj zdaj storim in kam naj se obrnem?»

Milica je govorila to s trepetajočim glasom in solznimi očmi, da je vstrepetal še sam gospod svečenik (duhovnik).

«Moje dete! Bog te bo vedno blagoslavljal, ker si tako dobra! Bodi tudi v prihodnje taka, pa bodeš srečna. Zanaprej pa hočem naprositi tú mojega soseda, da te sprejme v hišo!»

Milica hvaležno poljubi roko gospodu svečeniku. — In res, na prošnjo duhovnega gospoda, so jo sprejeli sosedomi v svojo hišo.

VIII.

V hiši strica Stojka je bila zdaj strašna zmešnjava. Miloje je bil zbolel in je ležal v postelji, s katere se dolgo ni mogel vzdigniti. Dobil je vročnico; in vsi so že mislili, da bode moral umreti. Strašne muke so ga trpinčile, živci so se mu tresli, govoril je zmešano ter kričal vsakovrstne reči brez vsake zveze. To je pripravilo ubogega strica Stojka v največje obupanje. Njegovo dobro srce je bila že hudo zadela ona nesreča, ki se je bila pripetila njegovim ubogim sosedom — zdaj pa še ta nezgoda! To — to je bilo že preveč zanj.

«Milica, Milica», šepetale so njegove jezne ustnice: «ali je možno, da moram trpeti zaradi tebe vse to! Saj si bila vendar vedno tako dobra in pridna».

«Uboga Milica», blaznil je Miloje, «ona ni nič kriva. O — Vid, Vid! Oh, on je, jaz ... jaz sem kriv ... Jaz ...»

Stric Stojko je ves prebledel, a mati Jula je kar strepetála.

«Oh Bog, odpusti mi, ah odpusti tudi nama». — Hotela sta pozvati Milico nazaj, naj bi jima prišla spet v hišo. Ali njeni novi redniki je zdaj niso hoteli pustiti od sebe, in to je zdaj še bolj težilo strica Stojka. Nu, mej tem je jel Miloje prihajati polagoma k sebi; in najprvo mu je bilo to, da se je izpovedal, da je on kriv vseh nesreč. — Povedal je vse, kako se je to zgodilo. Hotel je prositi Milico odpuščanja, in to se mu je tudi takoj izpolnilo. Privedli so Milico k njemu, in gospod svečenik mu je dal dober svet, ki ga je oni rad sprejel... Milica se je radovala in hvalila Boga, da je zvalil to nesrečo ž nje. Prepričala se je zdaj, da se rija ne prijema zlatá.

Miloje se je skesal, priznal je, da je bil na slabi poti, da je bil malopriden in grešen deček. «A kdo je vzrok tega?», poprašal ga je stari gospod svečenik.

«Slab tovariš», odgovoril je Miloje. «Ta me je privedel na to slabo pot, po

koji sem hodil do zdaj. Ali kesam se, v bodoče hočem biti bolji, samo če se mi more to odpustiti».

«Bog odpusti vsem grešnikom, ki se odkritosrčno in resnično spokore. On je neskončno usmiljen; za to skesaj se. Še je čas, da bodeš dober in priden človek. Ali zopet ti rečem, treba je: da se resnično skesaš, in od zdaj moraš biti vedno dober!»

«Hočem, dà, vedno bodem dober!»

«Moraš se čuvati hudega in gledati le na to, kar je dobro in lepo; in bežati moraš od slabega društva in hudobnih tovarišev — kakor od živega ognja. A kar se je zgodilo, tega se moraš skesano izpovedati».

«Hočem — dà, vse hočem storiti; samo da bi mogel poravnati ono, kar sem storil slabega do zdaj».

«Za to ne skrbi», reče ginjeno stric Stojko. «Vso storjeno škodo hočem že jaz popraviti! Samo izpovej se še lepo in popboljšaj se; samo bodi v prihodnje dober otrok, da bom mogel kdaj mirno umreti».

Miloje je plakal od kesanja. In ko je bil ozdravel, prosil je strica Stojka: naj ga pelje v mesto in ga da v nauk h kakemu dobremu mojstru, da se dobro nauči kakega rokodelstva. Miloje je bil spolnil tedaj jedva štirinajst let.

Stric Stojko je tudi storil tako. Ali pred odhodom ga je peljal še k gospodu svečeniku in k učitelju, ki sta mu dala lep nauk. Razen tega mu je dal gospod svečenik tudi lepo vezano knjižico «Izreki iz sv. pisma». Tudi v to je bil zapisal svojeročno nekoliko vrstic:

Človek vero rad pogazi,
Zato, brate, dobro pazi,
Komu daješ svojo roko,
Da ne vrežeš se globoko.
Pravi drug*) zaklad je,
Prosi zanj pobožno,
Slabi pa — to gad je,
Čuvaj se — kar možno!

Tako pokrepčan v svoji duši je odšel Miloje v mesto, Milico pa je prosil naj pride spet k njegovemu staremu dedu in babici. In zdaj je ta rada prišla nazaj. Stara mati Julia je bila že bolehná; in ta dogodek

*) tovariš.

je še tako slabo deloval na njo, da je legla v posteljo in je izdahnila svojo dušo na rokah dobre Milice. Tako jej je povrnila Milica ono ljubezen, ki jo je bila skazala Jula prej njeni materi, pozneje pa njej sami. Stari stric Stojko je moral prodati skoro vse svoje imetje, da bi povrnil škodo, ki je bila nastala sosedom zaradi njegovega vnuka. Ali tega imetja mu ni bilo žal: samo, da se mu je poboljšal in popravil njegov vnuk, samo, da se je obrnil na boljše življenje. Zdaj ga je večkrat pekla vest, da je on vzrok vsega tega, ker ga je vzrejeval tako slabo. In tedaj mu je bila vedno v tolažbo Milica, ki je bila vzgledna deklica v vsej vasi.

Stari stric Stojko ni bil več oni premožni gospodar v vasi. Nekateri so ga pomilovali, a drugi so se maščevali nađ njim. Ali on se je čutil srečnega v srcu, posebno tedaj, ko ga je prišel po treh letih posetit (obiskat) Miloje kot izučen ključavničarski pomočnik. V spričevalih, ki jih je prinesel iz mesta, bilo je povsod, da se je vedel spodobno in da je bil zelo priden. To je

bilo dovolj za strica Stojka, pa tudi za učitelja in duhovnika. Videli so zdaj, da je Miloje poslušal njihov svèt in da se je res poboljšal.

«Nu, kako se čutiš zdaj v svojem srcu?»

«Srečen sem, ali miren še nisem».

«Le bodi tudi po zdaj tako dober, pa dobiš tudi srčni mir».

A Miloje se je kmalu ločil od déda, Milice in od vseh drugih znancev iz svoje vasi ter odšel dalje v svet, da bi se še bolj izučil v svojem rokodelstvu.

Stric Stojko je ostal doma z Milico. In ker je bil že tako star, zbolel je. In tedaj je poklical gospoda svečenika in učitelja, da bi izrazil pred njima svojo poslednjo voljo (oporočno).

«V imenu božjem hočem izreči svojo poslednjo voljo», rekel je. «Svoje malo premoženje zapuščam Milici, ki mi je stregla v moji bolezni, in mi je bila v tolažbo v moji žalosti. Miloju pa zapuščam dober svet, naj bode vedno dober, pa bode tudi srečen. Vsem očetom, ki bi me hoteli poslušati, pa priporočam to : naj skrbno pazijo nad svo-

jimi otroci, naj bodo tudi strogi (ostri) do njih, če jih nočejo voljno slušati. Saj so otroci največje imetje njihovo, in če to dobro ohranijo, tedaj bodo srečni in blagoslovljeni ob smrtni uri. — Miloju priporočam še to: naj si najde dobro družico, s katero misli preživeti svoje življenje».

Pismo je bilo zapečaćeno, svečenik in učitelj sta ga podpisala in izročila v shrambo županstvu. Stari stric Stojko je umrl kot kristijan, — Milico pa je odvedel svečenik zopet v hišo svojega dobrega soseda.

Miloje se je trudil tri leta; dobro se je vedel ter se dobro izučil svojega rokodelstva. In pridobil si je toliko novcev, da je odprl kot rokodelec svojo delavnico v mestu.

Ko je imela Milica dvajset let, prišel je Miloje kot mlad ključavničar iz mesta in jo snubil v zakon. Izbral si je po svetu strica Stojka zares dobro družico za celo življenje, kajti Milica ga je še bolj navajala k dobremu in krepostnemu življenju.

Z novci, ki sta jih prejela za ostalo imetje strica Stojka, kupila sta si malo

hišico. Potem sta se trudila oba in pridobila si lepo premoženje. Svoje otroke izrejujeta lepo, podpirata cerkev in šole, pa tudi druge narodne zavode. Skratka, v vsem mestu sta lahko vsakemu v zgled; vsak ju ima rad in vsakdo ju spoštuje.

Tako je slab tovariš napravil najprej iz Miloja najhujšega malopridneža, ki je v dveh ali treh letih toliko drugih pripravil v nesrečo. Kaj bi še le bilo, koliko bi jih še le bil unesrečil, če bi ga božja previdnost ne bila privedla na bolji pot? Ali skesal se je in spokoril; in zdaj je srečen in miren.

Kam pa je prišel Vid? Ta zvijačni malopridnež izgubil se je takoj po onem požaru iz vasi, da bi si našel sebi jednakega društva. In dolgo ni bilo sledú za njim. Ko je pa nekdam naš Miloj popravljaj mreže v neki ječi, našel ga je uklenjenega v njej. Bil je deležen nekega uboja; in kdo vé, kaj bode še ž njim.

Prav tako bi bilo lahko tudi z Milojem, če bi se bil še dalje družil ž njim. Zapomnite si torej, moji mladi bralci, da je hu-

doben tovariš zeló velika nesreča na tem
svetu. Kdor se s slabimi druží, se okuži ;
kdor se s slabimi vlačí, se popačí.

Slabega se čúvaj druga,
Tak je prava dušna kuga ;
Njega dih je kakor strup,
Družbe take sad gorjup.

Zmrzle solze

na cvetkah Marije Antoinette, francoske kraljice.

Spisal

CHAMBRIER

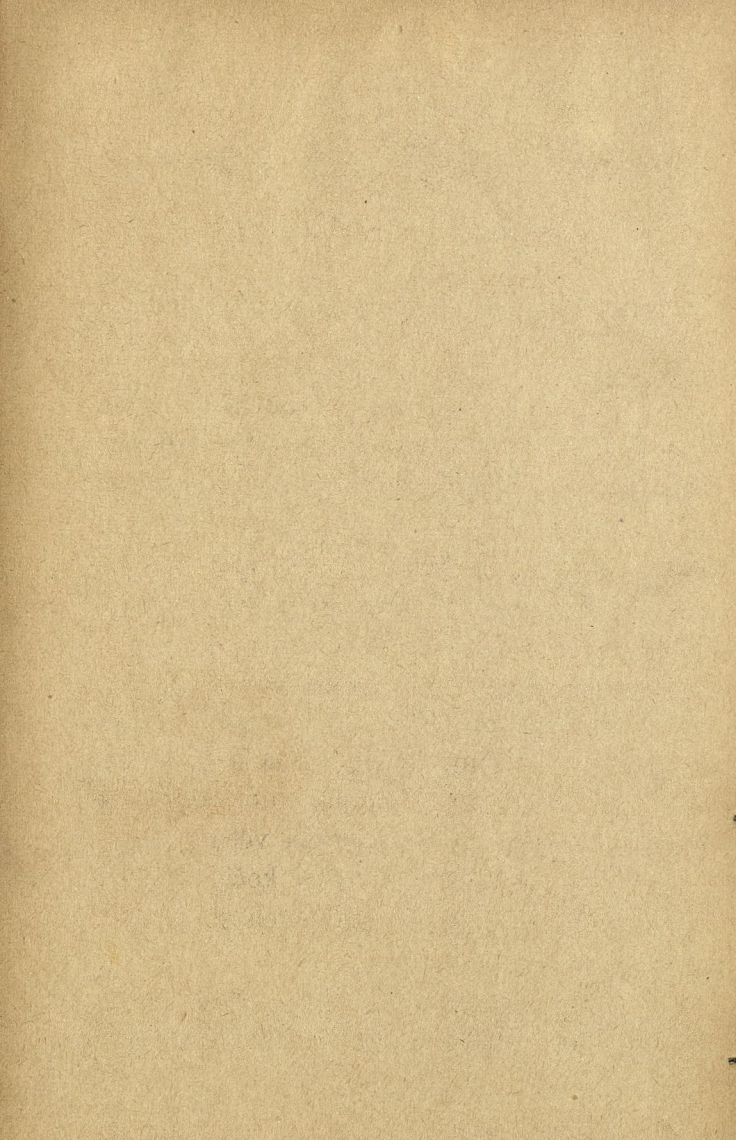
Poslovenila Ljutomerska.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

1895.

Minilo je nad sto let, odkar je živila v slavni državi francoski kraljica Marija Antoinetta. Razkošnost in sijaj sta vladala po tej državi; strast se je gojila v toliki meri, da se dostikrat ni zapravilo samo imetje, ampak tudi dobro ime celó najimnitniše gospode.

Bila je jasna noč meseca februarija leta 17.. Nebo je bilo vedro in zvezdice so se lesketale na njem. Huda zima je bila to leto, da take niso pomnili tudi najstariši ljudjé. Po ulicah je bril mrzel veter, zmrzli sneg pa je škripal pod kolesi kočij. Ljudjé, ki niso imeli nujnega posla, hiteli so v svoja stanovanja za toplo peč.

V siromašnem delu mesta, pod streho visoke hiše, je bilo mrzlo kakor na prostem

pod milim nebom. V stari peči ni bilo ognja, a okna so bila tako zametena s snegom in ledom, da niti svit lune ni mogel prodreti v sobico. Slaba luč je brlela in razsvetljevala siromašno a čisto sobico. V kotu na postelji je ležala bolna žena, bleda in oslabela, z zaprtimi očmi. Kraj njene postelje je sedel na nizkem stolcu jedva 11 let star deček. Zavrit je bil v staro odejo, klepetal je z zobmi ter se tresel od mraza. Glavo je naslonil na materino postelj, kakor bi hotel zaspati.

Pri mizi, na kateri je bila svetilka, je sedela mlada deklica, kakih 16 let stara, in marljivo vezala cvetlice, katere je sama napravila, v šopke in te zopet skupaj v venček. Tudi ona se je skrbno zavila v robce, da jo obvarujejo hudega mraza.

«Ah, Ivanka, draga moja Ivanka», začuje se tiho klicanje dečkovo, — «jaz sem zeló lačen in zebe me strašno!»

Nežno telo mlade deklice se strese, ona povzdigne glavo in žalostno pogleda s svojimi velikimi, temnimi očmi dečka, ki je jokal. —

«Ubogi moj Milan», odgovorila mu je z blagim, tihim glasom, «potrpi še samo par ur, kmalu končam zadnji šopek. Potem ga poneseš z drugimi cvetkami k gospej Dinon in dobiš zanj denar, za kar si precej lahko kupiš kruha, da ne bodeš lačen».

Deček vzdahne globoko, zavije se bolje v odejo, ker ga je zeló zeblo, zakrije tudi obraz, da skrije pred sestro solzé, katerih se ni mogel zdržati.

Ivanka je sedaj še pridnejše delala nego prej, vezala list k listu, da je postala krasna, komaj razcvela se rožica. Ko je tako delala, spominjala se je srečnejših dnij, ko je bila še vesela in zadovoljna.... Bila je srečno, veselo dete, skakala v krasnem vrtu s svojim malim bratom, skupaj sta trgala cvetlice, letala za pisanimi metulji, a po zimi so se zabavali v krasnih dvorana.

Njeno življenje od zgodnje mladosti je bilo kakor lepo pomladansko jutro. Ali le prekmalu so se pridrvili črni oblaki in silna burja je razdejala vse — srečno njeno življenje.

Najhujši dnevi njenega življenja so bili oni, ko so ji prinesli očeta — katerega je prisrčno ljubila — mrtvega domov. Grof D'Alleville, tako se je imenoval Ivankin oče, postal je žrtev tedanjega razkošnega časa — mrtvega so našli v bližnjem gozdu. To je bil hud udarec za rodbino.

Razvajena otroka sta ostala z materjo sama na svetu. Vse, kar so imeli, so jim prodali radi mnogih dolgov, katere je oče zapustil. Mati in otroka preselili so se v Pariz ter tu živeli s tujim imenom. Sramovali so se prositi in beračiti, raje so si z drugim imenom pošteno služili kruha.

Dohitela jih je še druga nesreča. Mati Ivanke in Milana naglo in silno zboli, da ni mogla zapustiti niti postelje. Ono malo denarja, kar jim je ostalo, porabili so prej nego so mislili. Tudi vrednostne reči so morali prodati. Roka božja jih je hudo tepla, zmanjkalo jim je vsega. Trpeli so mraza in lakote, — bili so brez najpotrebnejših rečij v mrzli sobici pod streho. Jedino nežne roke Ivankine so sedaj delale

marljivo za vsakdanji kruh. Te ročice so nekdam samo pokazale in že se jim je spolnila vsaka najmanjša želja. Lepe cvetke, katere so te nežne ročice sedaj izdelovale, morale so se prodati za par novčičev. Ti šopki so venčali bogato in odlično gospodo.

Ivanka se je zelo trudila, da je napravila vsak dan za toliko cvetk, kolikor je potrebovala denarja za ubožno gospodinjstvo. Mnogokrat se je žalostila, da premalo zasluži, in delala je tem pridnejše.

Več dnij že niso imeli drv, da bi si zakurili peč. Kruh jim je pošel, niti koščeka ni bilo več pri hiši, a lačni so postajali vedno bolj. A kje dobiti denarja, da bi si kupili drv in kruha?

Mlada deklica je delala cvetke pri slabi svetilki; često si je ogrevala ozeble prste s sapo. Njeno lice je bilo upalo in blede, oko je bilo utrujeno, in vse je kazalo, da njeno srce tuguje in se žalosti. Ivanka ni opazila, da se je pred njenimi očmi zmračilo, gledala je narejen venec cvetk kakor skozi meglo... Niti čutila ali videla ni, da se je

otrnila solza za solzo iz njenih očij in kani-
nila na cvetke, katere je vezala in spletala
v venec.

Ivanka je bila gotova s svojim delom. Cvetka se je divno prilegala cvetki; krasni venček bode dostojno dičil glavo nosilke. Zopet in zopet ga je ogledovala, pa spet pogledala, tako zeló ji je ugajal. A dolgo se ni mudila; naročen je bil točno do šeste ure zvečer, ker ga kraljica hoče videti, da se odloči, ako bode dostojen za prihodnjo veselico. Ko se Ivanka odpravlja, čuje, da v bližnjem zvoniku ura bije šest. Prodajal-
nica, kamor je hotela Ivanka nesti venček, je bila pa pol ure oddaljena; — kaj ji je storiti, gotovo se je zakasnila! —

Gospa Dinon, kupovalka in prodajalka cvetk, je bila nagle jeze in sploh brezobzirna ženska. Vendar se ji Ivanka ni hotela zameriti, ker je bila ta gospa jedina, ki ji je dovolila cvetke doma izdelovati, sicer bi morala delati Ivanka pri njej v prodajalnici.

Ivanka si naglo poišče primerno škatuljo za venček. Le urno, le hitro, mislila si je

Ivanka, čim prej cvetke oddam, tem prej dobim denar, — da si kupim kruha in drv.

«Milan, Milan!» pokliče rahlo Ivanka, «cvetke so gotove, ali jih hočeš nesti?» Ali deček je spal trdno in se ni ganil. Ivanka stopi k njemu, milo ga pogladi po licu in zašepeče tužno: «Ubogo dete! zakaj bi te budila iz sladkega spanja, nečem ti kvariti blaženih sanj; saj, ko se prebudiš, prepričaš se o žalostni resnici!» Ivanka še skrbno pokrije bratca, pogleda blede lice materino, ki je tudi zaspala vsled duševnega napora. Na to stopi k mizi in zapiše na list papirja:

«Nisem Te hotela buditi iz sladkega spanja, dragi Milan; odnesla sem sama cvetke. Pazi na ljubo mamico in potrpi, da se vrnem!

Ivanka».

Hitro si ogrne zimsko opravo, vzame škatuljo v roke in gre iz sobe. Lahkoma zapre vrata ter beži črez mnogo stopnic na ulico. Bila je na obljudeni ulici, ljudje so hiteli na vse strani, voz je drdral za vozom. Ivanka pa ni nič videla in ne čula, njene oči so bile obrnene le proti nebu, ki je bilo

čisto in jasno. Njeni ustnici pa sta šeptali gorečo molitvico proti nebu, da bi se nebeški oče usmilil nje in njenih ljubih. Ivankino srce je bilo tako žalostno in v skrbeh za mamico, da je iskala pomoči le pri Bogu.

Brzo je korakala po ulici. Hoja je njene ozeble in otrpnele ude zopet prebudila, da je bila zopet brza in gibčna kakor prej. Mnogi so se čudili mladi deklici, ker je držala glavico tako po konci kakor kaka kraljica. Ivanka je bila vitka kakor jelka in čedno oblečena, da je nehoté obračala pozornost mimogredočih ljudi nase.

Ko Ivanka dospé v prodajalnico cvetk, kjer jih ima oddati tudi ona, ne najde več gospe Dinon doma. Pač pa dobi naročilo, da je gospa odšla h kraljici in da naj tudi Ivanka takoj s cvetkami pride tjakaj.

Ivanka hiti za gospo, da ji odda narejeni venček. Mudilo se ji je, rada bi bila že imela denar. Bila je lačna in trudna, pa hitela je dalje. Vedno je mislila le na bolno mamico in na lačnega bratca. Med potjo je vzdihnila še k ljubemu Bogu; «O Bog! daj,

da spijo doma toliko časa, dokler se ne vrnem, sicer je žalost prevelika!»

Kmalu potem je stala pred kraljevskim dvorcem. Takoj vpraša strežaja po gospej Dinon. «Ah, gospica ste gotovo prinesli cvetke za njeno Veličastvo?» vpraša strežaj.

«Dà», odgovori Ivanka-

«Hočete li, da jaz nesem cvetke, ali jih vi gospica sami ponesete gospej Dinon?» vprašal je dalje strežaj.

Ivanka pomisli malo. Ako izroči cvetke slugi, da jih on nese gospej Dinon, potem ne dobi še danes denarja, — kupiti si ne bo mogla kruha. — Ko to misli, utripa ji srcé burno; ona mora dobiti denar, na vsak način.

«Hočem iti sama, da govorim z gospo Dinon», odgovorila je odločno Ivanka.

«Prosim gospica, da greste za menoj», odgovoril je sluga in vodil Ivanko h kraljici.

* * *

Marija Antoinetta je bila mlada, krasna in vesela francoska kraljica. Uprav je bila v

svoji oblačilnici ter se napravljala za veselico. Stala je sredi sobe in zrla v zrcalo, ki je bilo od tal do vrha ob steni. Na mizi, na stolih je bilo vse navskriž dragih čipk, svile, cvetlic, trakov, sploh vsega, kar rabi kraljica, da se nališpa za veselico. Kraljica je imela dragoceno obleko od težke višnjeve svile. Na tej dragoceni tkanini so bile našite male lične cvetke. Na rokah je imela dragoceno zlatnino, kakor prstane in zapestnice. Njen vrat pa je kitila verižica, polna prekrasnih biserov. Kraljica je bila čarobna v krasni obleki in v sijaju dragocenih kamnov. Pred njo pa je stala gospa Dinon v črni svilni obleki in pripenjala zadnje cvetlice na obleko. Tudi druge služabnice so kraljici stregle.

Tiho trkanje se začuje. Na pragu stoji sluga, ki napravi globok poklon ter veli: «Gospica Ivanka je prinesla cvetke za njeno Veličastvo in prosi, da jih sme sama izročiti gospej Dinon». — Gospa Dinon se globoko pokloni pred kraljico, kakor bi hotela vprašati, če ji dovoli, cvetke sprejeti. Kraljica Ma-

rija Antoinetta pa veli slugi: «To je lepo, da mlada deklica sama prinese svoj izdelek; imam še toliko časa, da pregledam naročene cvetke».

Sluga odpre vrata in Ivanka stopi ponižno v sobo, pogleda krasno kraljico in napravi pred njo globok poklon. Potem stopi k gospej Dinon, pokloni se tudi njej in uljudno reče: «Oprostite, milostiva gospa, da sem se zakasnila, a upam, da mi tega ne bodete šteli v zlô».

Ali gospa Dinon je postala v obraz vsa rdeča in bral se ji je srd raz lica. Jezila se je na ubogo deklico, da je prišla pred obličje kraljice. Bala se je, da bi ta ne izvedela, kako slabo ona plača siromašne deklice za to umetniško vezenje cvetk, — ona pa dobi kneževsko plačilo. Gospa Dinon je bila znana v Parizu kot najdražja prodajalka, pa tudi kot bogata gospa, ki je stanovala v palači in se vozila v kočiji.

«Jaz se ne srdim, da ste se zakasneli», govorila je gospa Dinon, «pač pa se čudim vaši drzovitosti, da pridete naravnost v sobo

njenega Veličastva. Oddati bi morali cvetke slugi in čakati zunaj, da jaz pridem, to bi bilo spodobnejše».

Ivanka je stala vsa potrta pred gospo Dinon; odgovorila je: «Milostiva gospa, morala sem z vam govoriti na vsak način, a nadležna nisem hotela biti. Izvršila sem samo ukaz njenega Veličastva, ki mi je velevala, da naj vstopim». Zdaj se Ivanka globoko prikloni pred kraljico.

«Čisto prav, drago dete», reče Marija Antoinetta ter so obrne k Ivanki. «Moja dobra Dinon je bila prenagla pri teh besedah; jaz se pa veselim poznati vas, ker vem, da ste vi najspretnjša vezalka cvetk. Gotovo so vaše ročice že mnogokrat napravile cvetk za mojo obleko. — Vi ste sami, kakor nježna cvetka, ljubo dete», govori dalje dobrotljiva kraljica. «Pokažite mi sedaj svoje najnovejše delo; želim videti cvetke, ki so se razcvele v vaših rokah!»

To vse se je vršilo tako hitro, da Ivanka ni znala, pri čem da je. Odpré škatljo in podá z globokim poklonom kraljici venček cvetk.

«Ah, kako lepó! — krasno!», zakliče kraljica vesela, ko zagleda venček; — cvetke so bile kakor sveže.

Na najlepših prednjih cvetkah so se pa lesketale kapljice, ki so bile kakor jutranja rosa. —

«A kaj je to?», vpraša začudeno kraljica, «to so gotovo sveže cvetke, ker se na njih blišči še rosa. — Rosa sedaj po zimi?», pristavi smeje se kraljica.

Tudi gospa Dinon se približa in pogleda venček ter govori: «Res, kakor rosa se blišče kapljice na cvetkah. To je lepo, prav dobro ste napravili, gospodična».

«Dà, jako dobro», pritrди Marija Antoinetta. «To je zopet nekaj novega, jako dražestne so cvetke z roso! Gotovo krasna, divna misel; jaz vas bogato obdarujem, drago moje dete!» —

Ivanka je stala tiho, govoriti ni mogla, tudi znala ni, kaj se godi okolu nje. Da bi na njenih cvetkah bila rosa, tega si ni mislila. Hvalili so njeno krasno misel, rekli, da jo hočejo bogato obdarovati, a ona ni znala,

zakaj. Bojazljivo je gledala rosne kapljice, kakor bi se bala, da se razlijó po cvetkah.

In glej! Komaj se Ivanka zavé, že ne vidi več rosnihi kapljic, raztopile so se. — Vsa preplašena pogleda gospo Dinon, ker poznala je dobro njeno hudobnost.

«Grda nesramnost!», zakliče gospa Dinon vsa razburjena, da je pozabila kraljičino navzočnost. «Kako se predrznete, gospodična, njeno Veličastvo tako varati? Zakaj ste napravili cvetke s takim lišpom, ki trpi le nekoliko časa?»

Ivanka malo pomisli. — Vsaj ona ni nalašč napravila tega lišpa. To so bile le njene solze, ki so kapale iz očesa na cvetke. V mrzli sobici je tudi voda v kozarcu zmrznila in kako ne bi tudi solze na cvetkah!?

Ivanka je sedaj znala, da so bile zmrzle solze vzrok hvale kraljice in pa tudi nevolji gospe Dinon. To so bile one solze, ki so tekle radi nesreče, katera je doletela njo in njeno rodbino; in te so nevedoma kanile na cvetke. Sedaj se obrne Ivanka do kraljice, poklekne pred njo in prosi:

«Oprostite Veličastvo mojemu dejanju; to so zmrzle solze siromašne deklice, katere so kanile na moje delo, a jaz tega nisem znala. V naši mrzli sobici doma so solze zmrznile, a tu v topli palači so se raztopile. — Te kapljice ali solze se dadó pa nadomestiti z dragimi kameni, to bi bil še lepši nakit za presvetlo kraljico!»

«Ubogo moje dete», govori dobrotljiva kraljica Marija Antoinetta, «vaše solze so tedaj krasile ta lepi venček? Jako mi je žal, da ste pri tem delu tako trpeli. A vsejedno ste nam vi pokazali pot do novega lišpa in zato vas hočem obdarovati. Ali ljubo dete, povejte mi odkritosrčno, kaj vam teži vaše mlado srce, da so se utrnile iz lepih očij te solze? Ako mi bode mogoče, bom vam pomagala».

«Ah, Veličastvo!», vsklikne Ivanka, «to bi bila večja sreča, nego sem si jo kedaj upala misliti!»

«Le govorite, drago dete», reče kraljica in se vsede v naslonjač, «povejte mi vse!»

Ivanka pa pogleda gospo Dinon in druge kraljičine služabnice, kakor bi hotela prositi, naj se odstranijo. Kraljica je Ivanko razumela ter velela: «Gospa Dinon, prosim, prišijte mi v drugi sobi cvetke po obleki!» — Tudi drugim služabnicam je ukazala, da se odstranijo. —

Gospa Dinon je bila silno huda na Ivanko. Najraje bi bila ubogo dekle uničila. Pogled njen, ki je bil na Ivanko obrnen, je bil sovražen in hudoben.

«Sedaj sve same», govori kraljica, ko so se zaprla vrata. «Če sem vaš pogled prav razumela, hoteli ste svojo tugo samo meni razkriti. Nimam mnogo časa, govorite le kratko in razločno, ker svojih gostov ne morem pustiti čakati».

«Veličastvo», vzdahne tožno Ivanka, «žalostno obiteljsko povest imam odkriti vašemu Veličastvu in zato nisem hotela, da bi me še kdo čul».

Silno utrujena poklekne Ivanka zopet pred kraljico in ji razloži svoje in svojih žalostno življenje. Najprej je imenovala Ivanka

obiteljsko ime, katero je kraljica že večkrat čula, — a v zadnjem času nič več. Povedala je nekaj o svoji veseli in brezskrbni mladosti, spominjala se je tudi najžalostnejšega dne, ko so jim prinesli mrtvega očeta domov. — Nekaj časa je utihnila, da si zopet zbere misli, potem je nadaljevala. Povedala je presvetli kraljici, da so jim po smrti očeta vse prodali, tako, da so slednjič prišli v podstrešno sobico ter tam živé sedaj v največji bedi in siromaštvu. Iz kraljičinih očij so kanile debele solze sožalja, katere se pa niso spremenile v roso, kakor Ivanquine, kraljica si jih je obrisala hitro z belim, svilnenim robcem.

«Ubogo, ubogo dete», rekla je kraljica Marija Antoinetta vsa ganjena, ko je Ivanka končala pripovedovati svojo žalostno a resnično povest. «Tako mlada, tako nedolžna, pa tako neizmerno nesrečna! — A od sedaj nadalje ne bodeš več ne ti in tudi tvoji toliko trpeli kakor ste do sedaj. Tvoje zmrzle solze naj bodo zadnje solze, katere si v tugi prelila. Kakor so se te raztopile v toplem

zraku moje palače, tako naj se tudi tukaj konča tvoja beda Oči tvoje naj zopet veselo in brezskrbno gledajo v svet, in tudi tvoje srčece naj bode zopet veselo in zadovoljno!» —

Kraljica se pripogne k Ivanki in jo poljubi na čelo. Ivanka pa je bila tako iznenadena in ganjena, da je samo par besed odgovorila v zahvalo.

* * *

«Ivanka, Ivanka!», čulo se je slabo klicanje po sobi v znanem podstrešju. Ti glasi so vzbudili tudi Milana iz sladkih sanj. Ni se mogel tako hitro vzdramiti, zato tudi on zove: «Ivanka, Ivanka! ali ne čuješ? Mati te kličejo».

Odgovora ni bilo.

Bolna mati se težko skloni na postelji in gleda po sobi, kje bi našla Ivanko.

«Ivanke ni», zašepeta mati, «pogledi Milan, ako ni v kuhinji — morda za me pripravlja večerjo».

Deček se komaj vzdigne, udje so mu bili otrpli, bil je ves kakor opojen od mraza in slabosti. Počasi prileze do majhne in temne čumnate, katero je mati imenovala kuhinjo, a tudi tu ni bilo Ivanke.

Ko je prišel zopet v sobo, reče tiho: «Ivanke ni, — a jaz sem silno lačen».

Milan pogleda na uro in zapazi tudi list Ivanke na mizi. Glasno ga prečita in sede zopet žalosten na kraj postelje bolne matere.

« Ah, meni je zopet zeló hladno », vzdahne bolnica. « Ne sedi tako pri miru, dragi Milan, hodi raje po sobi gori in doli; meni pa daj svoje pokrivalo, ker me jako trese mrzlica ».

Deček vstane in dobro pokrije bolno mamico, on pa začne hoditi po sobi. Nekaj časa hodi, naposled pa obstane in reče: « Ne morem več hoditi, mati, noge me ne držé — in tako zeló sem lačen ». Milan se potem zopet vleže na posteljo k bolni materi.

Revna mati je trpela do sedaj potrpežljivo svoje bolečine. Skrivala je pred otroci

žalost, a sedaj, ko je videla svojega otroka gladu in mraza medleti, — se je glasno razjokala.

V tej žalosti in razburjenosti ni čula, da se je pred hišo ustavila kočija. Slišala tudi ni ropota in hitre hoje po stopnicah. Ključ v vratih se je hitro obračal in vrata so se tiho odprla, na pragu pa je stala Ivanka s težko košaro na roki.

Mlada deklica je stala kakor okamenela pri vratih. Različne misli so jo prešinjale, ko je gledala žalostni prizor. Mati je sedela na postelji in sklepala suhi roki proti nebu; brat pa je ležal ob vznožju, bled, kakor mrtev. — Ivanki se porosi oko žalosti, ko vidi, kakošna revščina je tu. Vendar se ohrabri in zakliče: «Mamica, ljuba mamica! hvala Bogu, rešeni smo!» Ivanka poklekne na to pred materino posteljo in radostno poljublja materi roki in lica brata Milana.

Kmalu potem je veselo gorelo v peči, ohlajeni zrak se je zopet ogrel in podstrešna sobica ni bila več mrzla. Ob materimi postelji je stala belo pogrnjena miza, na kateri

je bilo obilo dobrih in slastnih jedil. Vsi trije so bili srečni, ker so zopet imeli jedi in tudi vina, da so se malo pokrepčali. Ko so končali, zahvalili so ljubega Boga, da jim je poslal pomoč. Pozabili pa niso pri tej priliki, moliti za dobrotljivo kraljico.

Kraljica Marija Antoinetta je pripravila v kraljevski palači sobe, kamor se je preselila precej drugi dan Ivanka, s svojo materjo in bratom Milanom.

Ivanko je imenovala kraljica za svojo dvorsko gospo in Ivanka se je zopet imenovala grofica d' Alleville.

Nesreča in žalost sta bile krivi, da je mati Ivanke, grofinja d' Alleville, tako zelo bila bolna. Dobra postrežba hčerke Ivanke in pa skrbnega zdravnika sta ji sedaj zopet pomogli na noge. Kmalu je bila zopet zdrava in vesela.

Milostna kraljica je za vse lepo skrbela in tudi na Milana ni pozabila. On je prišel v najboljši zavod, kjer se je — kakor si je sam želel — izšolal za častnika.

Ivanka pa je postala dika francoskemu dvoru, vse se je sukalo okoli nje. Njena ponižnost in milina, njeno kretanje in dejanje je bilo tako, da si je pridobila sleherno srce.

Cvetke, katere je Ivanka napravila, one, na katerih so se svetile njene solzé, pa je kraljica spravila mej svoje zaklade; ta ji je bil njen najljubši lišp, nosila ga je vedno rada.

Tudi druge dvorske gospe so si venčale glavo s cvetkami, na katerih je bilo prišito drago kamenje, — s tem so oponašale roso. Samo Ivanka se ni hotela venčati s takim lišpom. Ona se je mnogokrat še spominjala na ono žalostno dobo svojega življenja, ko so ji zmrznile solze v mrzli in revni sobici pod streho.

nu
na
e-
e-
e,
e
e
.
-
o
.

